

De diversiteit en complexiteit van **factchecking** in het Nederlandse medialandschap: een verkenning



MEDIA &
DEMOCRATIE



BEELD &
GELUID

Samenvatting	3
Introductie	5
Financieringsmodellen en Maatschappelijke Impact	6
Onderzoeksdoelstellingen en Vragen	6
Opzet van het onderzoek	7
1: Het Nederlandse Medialandschap: een schets van de nieuwsmarkt	9
1.1. Publieke Omroep en Persbureaus	9
1.2. Onafhankelijke Factcheckers en Onderzoekscollectieven	10
2: Factchecken en verificatie uitgelicht	11
2.1. Van Factchecking naar Debunking en Prebunking	11
2.2. Specialisaties: OSINT, Data- en Onderzoeksjournalistiek	12
2.3. Diverse Definities	12
3: Activiteiten op redacties rondom verificatie en factchecken	13
3.1. Het onderzoeken en controleren van misleidende informatie	13
3.2. Feitencontrole voor publicatie	14
3.3. Informatie-uitwisseling tussen redacties	15
3.4. Gespecialiseerde verificatie	15
4: Financieringsmodellen, behoeften en (beoogde) investeringen	16
4.1. Diversiteit in financieringsmodellen	16
4.2. Specialistische Kennis en Samenwerking	17
4.3. Uitdagingen en Kansen in de Praktijk	17
5: Het bereik en de impact van factchecks en betrouwbare informatie	19
5.1. Relatief hoog vertrouwen in de journalistiek	19
5.2. Ongemak over afhankelijkheid techbedrijven	20
5.3. Gebrek aan inzicht in algoritmes	20
Conclusie en aanbevelingen	22
Literatuurlijst	25

Dit onderzoek werd uitgevoerd door het Nederlands Instituut voor Beeld & Geluid, in samenwerking met BENEDMO, in het kader van het onderzoeksproject 'Factcheck Connect' en is tot stand gekomen dankzij een subsidie van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK)

Onderzoeker & auteur:
Laura Postma
Nederlands Instituut voor Beeld & Geluid

Reviewer:
Marina Tulin
Universiteit van Amsterdam

Samenvatting

Factchecking wordt breed erkend als een cruciaal middel om de negatieve impact van desinformatie tegen te gaan, maar er is een diversiteit aan opvattingen over wat precies wordt verstaan onder factchecking. Het gegeven dat factcheckers zich in verschillende institutionele contexten zoals nieuwsmedia, universiteiten en onafhankelijke organisaties bevinden, en het werk vanuit diverse perspectieven benaderen (journalistiek, wetenschap), maken het consequent handhaven van een heldere definitie lastig. Het feit dat het Nederlandse factchecklandschap zo divers is, maakt het uitdagend om de publicatiekanalen en financieringsstructuren helder in kaart te brengen.

Ook het meten van het bereik van factchecking is ingewikkeld, voornamelijk door de diversiteit van partijen die aan factchecking doen, waarbij de uitvoering en presentatie verschillen, namelijk van expliciete factchecks door gespecialiseerde organisaties, tot ingebedde verificatie in traditionele media.

Dit onderzoek had als doel de factchecking activiteiten in het brede, Nederlandse medialandschap in kaart te brengen. Het volgde een systematische aanpak, beginnend met een literatuurstudie om termen en verificatietechnieken zoals factchecking, debunking, prebunking en OSINT te onderscheiden en de relatie met journalistiek te analyseren. Deze theoretische basis werd gevolgd door een initiële inventarisatie van Nederlandse nieuwsmedia- en factcheckorganisaties. Vervolgens zijn kwalitatieve interviews afgenomen met twaalf organisaties, waarbij vragen gesteld werden over gebruikte verificatietechnieken, verantwoordelijkheden, implementatie, communicatie naar het publiek, en investeringen/financiering. De interviews werden geanalyseerd om inzicht te krijgen in de complexe dynamiek van factchecking in Nederland.

Het Nederlandse factchecklandschap is dus diverser dan op het eerste gezicht lijkt. Hoewel specifieke factcheckrubrieken, waarin een specifieke claim of visueel statement uitvoerig op waarheid wordt gecontroleerd en alle bewijsvoering in de publicatie wordt opgevoerd, in landelijke dagbladen zijn verdwenen, betekent dit niet het einde van factchecking bij nieuwsmedia. Redacties doen immers nog steeds aan factchecking, maar presenteren het onderzoek niet altijd expliciet

als zodanig, zoals specialistische factchecking organisaties dat in de regel wel doen. Oftewel, dagbladen doen aan factchecken, maar publiceren geen factchecks. Traditionele nieuwsmedia focussen op verificatie van informatie vóór publicatie, terwijl specialistische factchecking organisaties zich richten op het actief ontkrachten of bevestigen van circulerende informatie, veelal op sociale media.

Factchecking is voor beide type factcheckers, zij die op een nieuwsredactie werken en zij die voor een factcheckingorganisatie of universiteit werken, vaak verweven met bredere verificatie- of onderzoeksprocessen zoals datajournalistiek, waar ook Open Source Intelligence (OSINT) onder valt, en onderzoeksjournalistiek. Een helder onderscheid hiertussen en een bredere definitie van factchecking zijn daarom essentieel om het landschap en de impact ervan goed te kunnen identificeren.

Het Nederlandse medialandschap kenmerkt zich door een sterk geconcentreerd eigendom van nieuwsmedia, naast een belangrijke publieke omroep en persbureaus. De meeste nieuwsredacties zien factchecking als een integraal onderdeel van hun dagelijkse journalistieke proces: het grondig controleren van feiten vóór publicatie. Ze investeren in specialistische kennis zoals OSINT en data-analyse, vaak door intern trainingen aan te bieden of door de aanstelling van specialisten. Onafhankelijke factcheckplatforms en factcheckers, zoals het platform Nieuwscheckers, beschikken over vergelijkbare specialistische kennis en technieken, maar onderscheiden zich door het onderzoeksproces expliciet te integreren in de publicatie van hun factchecks. Deze platforms richten zich voornamelijk op het vinden van duurzame en structurele financiering om de continuïteit van hun werk te waarborgen.

Wetenschappelijk onderzoek bevestigt de positieve invloed van factchecking op het tegengaan van desinformatie en het beschermen van de publieke opinie. Deze effectiviteit wordt versterkt doordat het Nederlandse publiek, ondanks een licht dalend vertrouwen, relatief positief blijft over de journalistiek. Dit aanhoudende vertrouwen vormt een vruchtbare bodem die ervoor zorgt dat factchecks een grotere kans hebben om het publiek te bereiken, waardoor hun maatschappelijke impact

op het informeren van de publieke opinie wordt vergroot. Uit de interviews die voor dit onderzoek gedaan werden, bleek dat media- en factcheckingorganisaties vooral kijken naar het bereik van hun publicaties via traditionele of online kanalen, ook omdat die goed te meten zijn.

Een belangrijke zorg in het huidige medialandschap is de toenemende afhankelijkheid van grote techplatforms voor nieuwsdistributie. Deze afhankelijkheid heeft meerdere negatieve gevolgen. Ten eerste belemmert het inzicht in het werkelijke bereik van nieuws, omdat cruciale platform data ontoegankelijk blijft voor nieuwsmedia. Ten tweede vormt het gebrek aan transparantie over de werking van algoritmes een grote uitdaging: nieuwsmedia hebben weinig controle over hoe hun content wordt getoond, wat het lastig maakt om in te spelen op de voorkeuren van het publiek. Tot slot, met de opkomst van AI-technologieën in zoekmachines die niet langer puur op clicks sturen, en soms zelfs bronverwijzing achterwege laten, worden de advertentie-inkomsten van nieuwsmedia negatief beïnvloed.

Sommige organisaties, zoals het Duitse persbureau dpa, worden betaald door Meta om content op hun platform te factchecken. Meta gebruikt deze factchecks vervolgens om bij onjuiste informatie door te verwijzen naar betrouwbare informatie. Voor de factcheckers is dit fijn, aangezien hun artikelen hierdoor zichtbaar worden en hun impact vergroot wordt. Zij benadrukken de noodzaak om op deze manier te blijven opereren om desinformatie, daar waar het zich verspreidt, te bestrijden.

Nieuwsmedia streven er vooral naar dat betrouwbare informatie die zij publiceren een meer zichtbare plek krijgt binnen de algoritmes, om zo tegenwicht te bieden aan misleidende informatie, maar ook om inkomsten te genereren. Het gebrek aan inzicht in algoritmes en de afhankelijkheid van grote techplatforms vormen echter een grote uitdaging voor de zichtbaarheid van betrouwbare informatie.

Ondanks hun gezamenlijke doel, werken onafhankelijke factcheckers en journalisten bij nieuwsorganisaties nog te weinig structureel samen. Dit komt mede door de perceptie

dat hun werk tot verschillende disciplines behoort. Incidentele projecten tonen echter aan dat er veel onbenut potentieel is. Factcheckers kunnen journalisten ondersteunen met hun onderzoek en specialistische tools, terwijl landelijke nieuwsmedia de zichtbaarheid en impact van factchecks aanzienlijk kunnen vergroten.

Op basis van deze bevindingen doen wij de volgende aanbevelingen:

1. Structurele samenwerking tussen onafhankelijke factcheckers en landelijke nieuwsmedia bevorderen via duurzame financiering;

2. Investeren in kennisvergroting van verificatietechnieken op redacties van traditionele media;

3. Gebruik maken van wet- en regelgeving, zowel bestaande als toekomstige, om toegang tot platform data af te dwingen, om het bereik en de zichtbaarheid van zowel factchecks als betrouwbare informatie te vergroten

4. Een omgeving initiëren waarin met zowel de technologiesector, beleidsmakers, als de journalistiek nagedacht kan worden over mogelijkheden om de afhankelijkheid van big tech platforms te verminderen.

Introductie

Factchecking wordt breed erkend als een cruciaal instrument in de strijd tegen desinformatie. Maar wat houdt factchecken precies in? Het antwoord op die vraag is niet eenduidig. De precieze aard en reikwijdte van factchecking zijn namelijk op verschillende manieren te definiëren. Er zijn wel officiële en erkende factchecking organisaties die een eigen interpretatie handhaven. Het International Fact-Checking Network (IFCN) ziet factchecken als het systematisch controleren van feiten, vooral beweringen van belangrijke personen, grote organisaties of veel voorkomende claims die belangrijk zijn voor de samenleving. Dit moet dan gebeuren met strenge en transparante methoden.¹ De European Fact-Checking Standards Network (EFCSN) ziet factchecken als het beoordelen van de juistheid van publieke beweringen met een methode die gebaseerd is op bewijs. Dit doen ze volgens de Europese Gedragscode voor Onafhankelijke Factcheckorganisaties.²

Factcheckers hebben daarnaast diverse perspectieven en aanvliegroutes, wat een duidelijke afbakening van hun werk lastig maakt. Dit komt doordat factchecken zowel vanuit een wetenschappelijke invalshoek als vanuit de journalistiek wordt benaderd. Bovendien opereren factcheckers binnen uiteenlopende institutionele contexten: ze zijn te vinden bij nieuwsmedia, bij universiteiten, en bij onafhankelijke organisaties. Al deze variaties in aanpak en omgeving dragen bij aan de complexiteit van een uniforme definitie. Dit zorgt ervoor dat er uitdagingen liggen in het helder in kaart brengen van de operationele kanalen en financieringsstructuren van factcheckers. Door deze heterogeniteit in kaart te brengen en de publicatiekanalen en financieringsstructuur te onderzoeken, kunnen we een beter inzicht krijgen in het bereik en de impact van factchecking.

Tot nu toe ontbrak er een systematisch overzicht van factchecking-activiteiten in het brede Nederlandse medialandschap. Bovendien lijkt de zichtbaarheid van factchecking binnen de

Nederlandse mainstream media afgenomen, omdat specifieke factchecking-rubrieken in landelijke dagbladen als *De Volkskrant* en *NRC* zijn verdwenen. Dit wil echter niet zeggen dat dit duidt op een complete stopzetting van factchecking-activiteiten. Zoals dit rapport aantoont, doen redacties nog steeds aan factchecking, al presenteren ze dit niet altijd expliciet als zodanig. In hun journalistieke processen maken ze gebruik van gespecialiseerde, veelal digitale verificatieprocessen, zoals Open Source Intelligence (OSINT), en andere methoden uit de data- en onderzoeksjournalistiek. Het is essentieel om onderscheid te maken tussen de verschillende vormen van feiten controleren en om factchecking breder te definiëren en in context te plaatsen. Alleen dan kunnen we een volledig en correct beeld krijgen van wie wat doet op het gebied van factchecking, en de werkelijke impact daarvan meten.

Financieringsmodellen en Maatschappelijke Impact

Om factchecking-activiteiten in kaart te brengen, worden ook de diverse financieringsmodellen geanalyseerd. Dit betekent het onderzoeken hoe subsidies, fondsen, samenwerkingen met grote techplatforms en redactionele investeringen in factchecking worden gebruikt, en hoe deze middelen worden verworven. Tevens wordt gekeken waar de behoeftes liggen binnen de verschillende organisaties in het medialandschap op het gebied van kennisvergroting, financiële mogelijkheden en uitbreiding van het bereik.

Onderzoeksdoelstellingen en Vragen

Dit onderzoek beoogt een diepgaand inzicht te verschaffen in het Nederlandse factchecking-landschap door de volgende hoofdvraag te beantwoorden:

Hoe zijn de factchecking-activiteiten in het Nederlandse medialandschap georganiseerd, en wat zijn de kansen en uitdagingen voor het vergroten van de maatschappelijke impact van factchecking?

Dit wordt nader gespecificeerd door de volgende subvragen:

Welke actoren zijn actief binnen het bredere Nederlandse medialandschap die zich bezighouden met verificatie en factchecking?

Wat is het conceptuele onderscheid tussen verificatie, factchecking en pre- en debunking?

Welke rol spelen OSINT en data- en onderzoeksjournalistiek op redacties, in de context van factchecking?

Wat zijn de financierings- en/of verdienmodellen van factcheckers en media-organisaties in Nederland?

Waar liggen de behoeften en kansen op investeringen op het gebied van verificatie en factchecking?

Via welke kanalen bereikt factchecking/betrouwbare informatie het publiek?

Wat zijn de kansen en uitdagingen voor het vergroten van het bereik van factchecking?

Dit kwalitatieve onderzoek draagt bij aan een beter begrip van de diverse interpretaties van factchecking en hoe het bundelen van deze interpretaties de samenwerking tussen onafhankelijke factcheckers en nieuwsorganisaties kan bevorderen. In vier aanbevelingen die gericht zijn aan zowel beleidsmakers als de brede journalistieke sector, wordt geadviseerd hoe dit kansen biedt voor het versterken van de impact van factchecking-activiteiten in het Nederlandse medialandschap.

Opzet van het onderzoek

In een uitgebreide literatuurstudie zijn factchecking en diverse verificatietechnieken bestudeerd en geanalyseerd. Hierdoor konden de verschillen tussen factchecking, debunking, prebunking en OSINT beter in kaart worden gebracht. Tegelijkertijd werd de relatie tussen factchecking en journalistiek intensief onderzocht, waarbij ook de diverse vormen van bereik en impact van factchecking onder de loep werden genomen.

Om een goed beeld te krijgen van de belangrijkste spelers in het Nederlandse factchecking- en nieuwsmedialandschap, is er een eerste inschatting gemaakt van diverse factchecking-organisaties en landelijke nieuwsmedia. Deze inventarisatie werd gebaseerd op reeds verzamelde informatie en kennis die aanwezig was binnen het kennisbestand en netwerk van het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid, met een specifieke focus op het netwerk van BENEDMO, waarvan Beeld en Geluid penvoerder is. BENEDMO is de Vlaams-Nederlandse onderzoeks-hub die desinformatie tegengaat, opererend onder het Europese EDMO (European Digital Media Observatory). Het project, bestaande uit een consortium van negen partners waaronder factcheckers, media en academici, heeft als doel de verspreiding van desinformatie in Vlaanderen en Nederland te voorkomen en te bestrijden. Door dit brede netwerk van desinformatie- en factcheckingexperts, vormt BENEDMO een goede basis voor de inventarisatie van het Nederlandse factchecklandschap.

Een overzicht van alle landelijke nieuwsmedia, factchecking-organisaties en nieuws- en actualiteitsomroepen werd gecreëerd en in een lijst vastgelegd. Deze organisaties werden vervolgens benaderd voor deelname aan kwalitatieve interviews. De vragen tijdens deze interviews richtten zich op (indien van toepassing) de grootte van de factchecking-redactie, de verschillende verificatietechnieken die op de redactie werden toegepast, wie er verantwoordelijk was voor factchecking, hoe

dit werd geïmplementeerd en hoe factchecking (of andere vormen van verificatie) naar het publiek werd gecommuniceerd. Daarnaast werd gevraagd of er specifiek werd geïnvesteerd in factchecking en verificatie, bijvoorbeeld door het trainen van redacteurs, het aannemen van factcheckers en/of het aanvragen van subsidies.

De kwalitatieve interviews werden voortgezet totdat saturatie was bereikt. Dit betekende dat het onderzoeksteam de indruk had dat alle relevante spelers in het Nederlandse factcheckinglandschap, die bereid waren deel te nemen, waren benaderd en geïnterviewd. Uiteindelijk werden twaalf interviews afgenomen, zowel fysiek als online:

1. **Nieuwscheckers** (factchecking platform)
2. **Bellingcat** (onderzoekscollectief)
3. **ANP** (persbureau)
4. **dpa** (Duits persbureau en factchecking platform)
5. **KRO/NCRV Pointer** (televisie- en online factchecking programma)
6. **NOS** (publieke omroep, radio, televisie en online nieuws)
7. **RTL Nieuws** (commerciële zender, televisie en online nieuws)
8. **BNR Nieuwsradio** (commerciële radio nieuwszender)
9. **De Volkskrant** (landelijk dagblad)
10. **Trouw** (landelijk dagblad)
11. **De Telegraaf** (landelijk dagblad)
12. **Algemeen Dagblad** (landelijk dagblad)

Alle interviews werden getranscribeerd met behulp van de transcriptie-tool GoodTape, waarna de transcripties handmatig werden gecontroleerd en geredigeerd. Vervolgens werden

de transcripten eerst handmatig gecodeerd en vervolgens geanalyseerd.

Aan de hand van deze analyses kon een antwoord worden geformuleerd op de hoofdvraag: 'Hoe zijn de factchecking-activiteiten in het Nederlandse medialandschap georganiseerd, en wat zijn de kansen en uitdagingen voor het vergroten van de maatschappelijke impact van factchecking?'

1:

Het Nederlandse Medialandschap: een schets van de nieuwsmarkt

Het Nederlandse medialandschap wordt onder andere gekenmerkt door een sterke publieke omroep, commerciële mediaorganisaties en een pluriform aanbod van dagbladen. Het bezit van nieuws en informatie in Nederland is hevig geconcentreerd: vier bedrijven bezitten het grootste deel van de nieuwsmerken:

1. **RTL** - hier valt onder andere RTL Nieuws onder;
2. **Talpa network** - onder andere eigenaar van SBS dat nieuwsprogramma Hart van Nederland maakt;
3. **DPG Media** - hier vallen onder andere De Volkskrant, Trouw, het AD en de regionale merken van het AD, en NU.nl onder;
4. **Mediahuis** - onder andere eigenaar van NRC, De Telegraaf en verschillende regionale dagbladen.³

Wanneer veel mediatitels onder de paraplu van één grote uitgeverij of eigenaar vallen, spreken we van hevige mediaconcentratie. Dit biedt hen de voordelen van efficiëntieverbetering door schaalvoordelen, wat kan resulteren in kostenbesparingen en de capaciteit om gericht te investeren in bepaalde titels. Echter, een significant nadeel is het potentiële verlies van het unieke karakter van individuele media, wat op zijn beurt de diversiteit en pluriformiteit van het totale media-aanbod kan bedreigen.⁴

1.1. Publieke Omroep en Persbureaus

De programmering van de met publiek geld gefinancierde, onafhankelijke Nederlandse televisie- en radiozenders, inclusief bijbehorende websites en apps, wordt verzorgd door het landelijke publieke omroepbestel. Dit bestel bestaat uit de NPO, de taakomroepen en de landelijke publieke omroeporganisaties. Gezamenlijk vervullen zij de publieke mediaopdracht. De inhoudelijke verantwoordelijkheid voor de programma's ligt

bij de individuele omroeporganisaties. De NPO is het centrale orgaan dat het bestuur, de sturing en de coördinatie van de landelijke publieke omroep op zich neemt.⁵

Andere cruciale media-organisaties in het Nederlandse medialandschap die relevant zijn voor dit onderzoek, zijn de persbureaus. Vooral het Algemeen Nederlands Persbureau (ANP) speelt een sleutelrol, aangezien het de primaire nieuwsleverancier is voor vrijwel alle Nederlandse media.⁶ Naast het ANP zijn ook de Deutsche Presse Agentur (DPA) en Agence France-Presse (AFP) noemenswaardig, enerzijds omdat zij de Nederlandse markt bedienen door het leveren van een breed scala aan internationale nieuwscontent aan Nederlandse media, maar ook omdat beide persbureaus Nederlandstalige factchecking activiteiten uitvoeren op sociale media, in samenwerking met Meta (Facebook) en TikTok.

1.2. Onafhankelijke Factcheckers en Onderzoekscollectieven

Nederland heeft momenteel één onafhankelijk factcheckplatform, dat losstaat van de factchecks die door specifieke nieuwsmedia of -programma's worden uitgevoerd: Nieuwscheckers. Dit platform is een initiatief van de opleiding Journalistiek en Nieuwe Media van de Universiteit Leiden.⁷ De factchecks van Nieuwscheckers worden gepubliceerd op een website, verspreid via hun wekelijkse nieuwsbrief en via verschillende socialmedia-kanalen.

Het onderzoekscollectief Bellingcat is eveneens actief in Nederland en specialiseert zich in onderzoek naar brede thema's als conflicten, misdrijven en mensenrechtenszaken.⁸ Hierbij maken ze uitgebreid gebruik van Open Source Intelligence (OSINT), oftewel openbaar beschikbare bronnen. Naast hun eigen onthullingen werkt Bellingcat ook samen met Nederlandse nieuwsmedia aan specifieke onderzoeksprojecten en verzorgen ze trainingen in het gebruik van OSINT.

Binnen dit diverse medialandschap worden uiteenlopende factchecking-activiteiten en verificatietechnieken toegepast. Het doel hiervan is om het publiek te voorzien van feitelijk juiste en betrouwbare informatie, aangeboden in diverse vormen. Het volgende hoofdstuk gaat dieper in op de definities en context van verificatie en factchecking.

⁵ <https://www.cvdm.nl/voor-medi makers/publieke-omroepen/landelijke-omroep/>

⁶ <https://www.anp.nl/over-ons-anp>

⁷ <https://nieuwscheckers.nl/over-ons/>

⁸ <https://www.bellingcat.com/about/who-we-are/>

2: Factchecken en verificatie uitgelicht

Hoewel factchecking en verificatie sterk met elkaar verbonden zijn, is het voor dit onderzoek van belang het onderscheid tussen beiden te markeren. Verificatie, het controleren en verifiëren van verklaringen en bronnen, is een journalistieke basisroutine. Om de nauwkeurigheid en geloofwaardigheid van hun nieuws te garanderen, volgen professionele journalisten strenge verificatieprotocollen en ethische richtlijnen. Bij verificatie hanteren journalisten diverse strategieën, zoals het raadplegen van meerdere bronnen, het zorgvuldig analyseren van documenten en het doen van observaties. Digitale verificatie is het gebruiken van online bronnen en tools zoals open-source intelligence (OSINT - het gebruik van publiek beschikbare bronnen).

2.1. Van Factchecking naar Debunking en Prebunking

Factchecking is een specifieke toepassing binnen het journalistieke verificatieproces.⁹ Factchecking draait in de kern om het verifiëren van claims en uitspraken nadat deze in de media of op sociale mediakanalen zijn verschenen. Menigeen spreekt pas van factchecking als het resultaat de publicatie van een factcheck is: een presentatie van het onderzoek waarbij de gecontroleerde claim wordt bevestigd of ontkracht. In de literatuur wordt de relatie tussen verificatie en factchecking ook wel eens aangemerkt als 'interne factchecking', het verifiëren van verklaringen en bronnen voorafgaande aan publicatie, en 'externe factchecking': het achteraf controleren van verklaringen en claims.¹⁰ Waar verificatie dus vooral draait om het vaststellen van de juistheid van informatie, gaat factchecken een stap verder door de uitkomst te publiceren. Het doel van verificatie is intern: controleren of iets klopt. Bij factchecken is het doel extern: de bevindingen worden openbaar gemaakt om desinformatie te ontkrachten en de juiste context te bieden aan een breder publiek.¹¹

⁹ <https://datajournalism.com/read/handbook/verification-1/additional-materials/verification-and-fact-checking>

¹⁰ <https://nieuwejournalistiek.nl/factchecken/2017/02/01/strijd-om-het-feit-de-opkomst-van-factcheckers-binnen-en-buiten-de-journalistiek/>

¹¹ <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/factchecks-zijn-goed-tegenif-tegen-des-informatie-blijkt-uit-internationaal-onderzoek-b1488f524/?referrer=https://www.google.com/&referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>

Debunking is sterk met factchecking verwant. Het draait om het ontmaskeren van onwaarheden en overdrijvingen, met als primair doel het beperken van de schade door mis- en desinformatie.¹² Debunking focust op het achterhalen van de feiten, het verzamelen van bewijs tegen valse claims, het doorprikken van complottheorieën, het identificeren van bronnen van desinformatie, en het voorlichten van het brede publiek.

Hoewel factchecking en debunking sterk op elkaar lijken, met veel overlap in hun werkwijze, is er een klein onderscheid. Factchecken heeft een brede scope en controleert diverse losstaande feiten, zoals uitspraken van politici, tot beweringen over gezondheid of klimaat. Het primaire doel is het vaststellen van de waarheid. Debunking is doorgaans gericht op (valse) narratieven of desinformatie die al langer circuleert of een groot publiek bereikt. Daarbij wordt ook de motivatie of intentie van de bron die de desinformatie verspreidt blootgelegd.¹³

Een ander essentieel element in de strijd tegen desinformatie is prebunking. Dit concept vindt zijn oorsprong in de inoculatietheorie, ontwikkeld door William McGuire in de vroege jaren zestig.¹⁴ De kern van deze theorie is dat wanneer mensen worden blootgesteld aan verzwakte versies van manipulatieve technieken, ze een soortgelijke weerstand opbouwen als bij een medische vaccinatie. Net zoals een vaccin het lichaam voorbereidt op een ziekte, bereidt prebunking de geest voor op toekomstige, overtuigende aanvallen van desinformatie; vandaar de term 'A vaccine for brainwash' (zie figuur). Door mensen te leren omgaan met en te weerleggen van zwakke tegenargumenten, worden ze beter in staat om misleidende informatie te herkennen en worden hierdoor minder ontvankelijk. Prebunking is geschikt voor het aanpakken van misleidende narratieven, dus niet alleen het ontkrachten van individuele feiten, maar ook de bredere verhalen die daaruit voortkomen.¹⁵



2.2. Specialisaties: OSINT, Data- en Onderzoeksjournalistiek

Data- en onderzoeksjournalistiek zijn tevens noemenswaardig als journalistieke specialisaties. Ze zijn onmisbaar voor het grondig onderzoeken en controleren van informatie, en voor het publiceren van feitelijk accurate berichtgeving. Datajournalistiek draait erom dat journalisten data gebruiken, bijvoorbeeld uit onderzoeksrapporten, statistieken of wetenschappelijke studies, om bestaande verhalen te verifiëren of om compleet nieuwe, unieke verhalen te ontwikkelen. Dit vakgebied vraagt om specifieke expertise in het vinden, interpreteren en visualiseren van digitale bronnen. Het verrijkt de traditionele journalistieke routines en biedt tegelijkertijd nieuwe mogelijkheden voor onderscheidende verslaggeving.¹⁷

Open Source Intelligence (OSINT) is een specifieke vorm van data-onderzoek. OSINT omvat een set aan technieken die toegepast kunnen worden in zowel het factchecking- als het bredere verificatieproces. Hierbij wordt gebruikgemaakt van publieke data en openbaar beschikbare bronnen zoals bijvoorbeeld Google Earth om informatie te controleren en waarheden over bijvoorbeeld statistieken of locaties van specifieke gebeurtenissen naar boven te halen. OSINT vergt

vaak vergevorderde digitale vaardigheden, maar de data is in principe voor iedereen toegankelijk.¹⁸ OSINT werd vooral bekend door onthullingen van het collectief Bellingcat, dat zich veelal op OSINT-technieken beroept, maar ook in de mainstream journalistiek wordt er steeds vaker gebruik van gemaakt om informatie te verifiëren.¹⁹

Bij onderzoeksjournalistiek draait het om kritisch, diepgravend onderzoek, dat vaak ook veel tijd kost. De Vereniging van Onderzoeksjournalisten (VVOJ) onderscheidt drie soorten onderzoeksjournalistiek:

1. **Opsporende onderzoeksjournalistiek.** Dit is onderzoek gericht op het opsporen van overtredingen van wetten, regels of fatsoensnormen, door overheid, bedrijven, organisaties of individuele personen.
2. **Controlerende onderzoeksjournalistiek.** Dit is onderzoek gericht op de toetsing van beleid of het functioneren van overheid, bedrijven en andere organisaties, inclusief het blootleggen van onbedoelde of ongewenste (neven) effecten.
3. **Signalerende onderzoeksjournalistiek.** Dit is onderzoek gericht op het opsporen van maatschappelijk relevante veranderingen in de samenleving, zoals sociale, economische, politieke en culturele trends.²⁰

2.3. Diverse Definities

Door de diverse definities van factchecking en verificatie in kaart te brengen, inclusief de overlap met de begrippen debunking, OSINT, datajournalistiek en onderzoeksjournalistiek, krijgen we beter inzicht in hoe deze activiteiten worden toegepast op redacties van zowel factcheckplatformen als traditionele media. Dit komt uitgebreid aan bod in het volgende hoofdstuk.

¹² Kvetanová, Z., Predmerská, A. K., & Švecová, M. (2020). Debunking as a method of uncovering disinformation and fake news. In Fake News Is Bad News-Hoaxes, Half-truths and the Nature of Today's Journalism. IntechOpen.

¹³ https://stratcomcoe.org/uploads/pfiles/nato_stratcom_coe_fact-checking_and_debunking_02-02-2021-1.pdf

¹⁴ W. J. McGuire, "Resistance to Persuasion Conferred by Active and Passive Prior Refutation of the Same and Alternative Counterarguments," *The Journal of Abnormal and Social Psychology* 63, no. 2 (September 1961): 326–32. <https://doi.org/10.1037/h0048344>

¹⁵ Harjani, T., Roozenbeek, J., Biddlestone, M., van der Linden, S., Stuart, A., Iwahara, M., Piri, B., Xu, R., Goldberg, B., & Graham, M. (2022). A Practical Guide to Prebunking Misinformation.

¹⁶ <https://datajournalism.com/read/handbook/one/introduction/what-is-data-journalism>

¹⁷ <https://datajournalism.com/read/handbook/one/introduction/why-is-data-journalism-important>

¹⁸ <https://www.bellingcat.com/resources/2021/11/09/>

[first-steps-to-getting-started-in-open-source-research/](https://www.bellingcat.com/resources/2021/11/09/first-steps-to-getting-started-in-open-source-research/)

¹⁹ <https://www.vpro.nl/programmas/tegenlicht/lees/artikelen/2022/waarom-elke-journalist-een-klein-beetje-osint-moet-kunnen.html>

²⁰ <https://www.vvoj.org/over-vvoj/over-de-vereniging/wat-is-onderzoeksjournalistiek/>

3: Activiteiten op redacties rondom verificatie en factchecken

De gesprekken met factchecking- en nieuwsorganisaties hadden onder andere als doel een beter inzicht te krijgen in hun interpretatie van zowel factchecking als verificatie en om erachter te komen hoe dit vervolgens wordt toegepast in het journalistieke proces.

3.1. Het onderzoeken en controleren van misleidende informatie

Het onderzoeksjournalistieke platform Pointer van de omroep KRO-NCRV richt zich op het controleren en onderzoeken van misleidende informatie die voornamelijk via sociale media wordt verspreid. Zij omschrijven hun werkzaamheden zowel als factchecken als debunken. Pointer richt zich grotendeels op een jong publiek en de factchecks worden gepubliceerd via sociale mediakanalen, YouTube, radio en televisie. Pointer doet daarnaast regelmatig mee aan factchecking-marathons, korte projecten van enkele dagen waarin veel beweringen op waarheid worden getoetst en de resultaten worden gepubliceerd. Dit gebeurt in samenwerking met andere mediaorganisaties rondom specifieke evenementen, zoals Europese of landelijke verkiezingen en de NAVO-top van juni 2025.

“Wat je met factchecken dan specifiek met mis- en desinformatie doet, is dat je eigenlijk actief op zoek gaat naar dingen die niet kloppen. En dat het factchecken dus echt onderdeel wordt van ook je storytelling. Hier laat je natuurlijk heel duidelijk stapsgewijs zien: kijk, dit zijn de feiten en dat hebben we hier en hier vandaan.”

(Pointer)

Nieuwscheckers, een factcheckingplatform, werkt op een vergelijkbare manier als Pointer. De factcheckers hier selecteren misleidende berichten die zowel op sociale media als in andere informatiebronnen circuleren zoals kamerdebatten

en in nieuwsmedia. De resultaten van hun controles worden vervolgens gedeeld via hun wekelijkse nieuwsbrief en diverse sociale mediakanalen. Nieuwscheckers maken gebruik van verschillende technieken om claims te verifiëren, variërend van OSINT tot het raadplegen van data en het spreken met bronnen. Nieuwscheckers heeft daarnaast ook kortstondig samengewerkt met Meta (Facebook) en TikTok. Binnen deze samenwerking controleerden zij specifieke berichten die op deze platforms circuleerden. De resultaten van deze controles werden direct op de betreffende platforms gepubliceerd en verspreid. Zo verscheen er op Facebook bijvoorbeeld een melding direct onder een bericht indien deze niet correct bleek, vergezeld van de bijbehorende factcheck die door Nieuwscheckers was uitgevoerd.

Het Duitse persbureau dpa heeft daarnaast een team van ongeveer tien tot twaalf medewerkers die dagelijks factchecks uitvoeren voor de Benelux, inclusief Nederland. Het dpa werkt hiervoor ook samen met Meta (Facebook) en TikTok, waardoor hun werkwijze vergelijkbaar is met dat wat Nieuwscheckers binnen die samenwerking deden, en hun factchecks zich richten op informatie die via deze platforms wordt verspreid.

“We kijken vooral op social media wat er rond gaat. Wat het meest viraal lijkt, doen we met voorkeur. Maar soms doen we ook dingen die misschien nog niet echt viraal zijn, maar wel het potentieel hebben om dat te worden.”
(dpa)²¹

3.2. Feitencontrole voor publicatie

Als landelijke dagbladen werd gevraagd naar factchecking als het controleren van een bewering en het publiceren van het onderzoek daarnaar en de uitkomst, legden velen in eerste instantie de link met een factcheck rubriek. Tussen grofweg 2012 en 2023 hadden enkele kranten namelijk een

eigen factcheck rubriek. Denk bijvoorbeeld aan next.checkt in het (inmiddels opgeheven) nrc.next, de Groene Claim in Trouw waarbij specifiek claims rondom het klimaat werden onderzocht, en de rubriek ‘Klopt dit wel?’ in De Volkskrant. Tegenwoordig zie je het fenomeen vrijwel niet meer terug op nieuwssites en pagina’s van landelijke dagbladen. Uit navraag bij landelijke dagbladen die afscheid hebben genomen van hun factchecking rubrieken blijkt dat zij het format te beperkend vinden: voor veel claims is het immers niet mogelijk om er enkel het label ‘waar’ of ‘onwaar’ aan te hangen. Tussenvormen zoals ‘deels waar’ leidt volgens hen vooral tot verwarring.

“Het is een impopulaire, ondankbare rubriek (...) Het is heel ingewikkeld hoe je waar of niet waar definieert (...) We hebben een hele dans gemaakt en op een gegeven moment hebben we besloten: ‘die factcheck rubriek, laat maar zitten’.”
(De Volkskrant)²²

Het Algemeen Dagblad (AD) is momenteel de enige landelijke krant die actief claims en citaten controleert, oftewel op deze manier aan factchecking doet. Dit gebeurt niet via een rubriek, maar via de eerder genoemde factchecking-marathons bij speciale gebeurtenissen zoals verkiezingen. Het AD werkt hiervoor samen met partners zoals Pointer en Nieuwscheckers. Bovendien onderzoekt de krant mogelijkheden om een factcheck rubriek in de krant te lanceren. Daarmee onderscheidt het AD zich van de andere dagbladen, die juist afscheid hebben genomen van factcheck rubrieken.

“We moeten een format ontwikkelen zodat mensen zien dat het leuk is. Nu ligt het vooral bij de onderzoeksredactie, maar je wilt het over de hele redactie heen hebben, zodat iemand ‘s ochtends denkt: ‘Misschien kan dit een factcheck zijn.’ Het liefst wil je dat

het geen ‘factcheck’ meer is, maar gewoon artikelen die vragen: ‘Klopt dit wel?’
(Algemeen Dagblad)²³

BNR Nieuwsradio heeft daarnaast elke dinsdag de rubriek ‘FactGurus’.²⁴ Dit is een korte uitzending van ongeveer tien minuten (ook als podcast beschikbaar) waarin één specifieke claim wordt gecheckt en zowel het proces als de uitkomst worden besproken. Intern wordt deze rubriek echter meer als amusement beschouwd.

“(…) Als we nu zouden moeten stoppen met de rubriek zou ik dat niet erg vinden. Want als we daar onze betrouwbare journalistiek van moeten hebben? Nee, dat is gewoon een hoekje op de zender waarin we wat feiten checken, en dat is amusant om te horen. Het is wel journalistiek aangepakt, maar het is ook amusant.”
(BNR)²⁵

Het verdwijnen van de factcheck rubrieken in de landelijke dagbladen en de twijfels die worden geuit over het format, geeft misschien een beeld dat de meeste landelijke media-organisaties factchecking links laten liggen. Dit is echter een misvatting. Hoewel sommige factcheck-activiteiten mogelijk minder zichtbaar zijn, betekent dit niet dat er helemaal niet meer wordt gefactcheckt. Vrijwel alle nieuwsorganisaties die werden geïnterviewd, benadrukken dat zij factchecken anders interpreteren dan alleen als het achteraf controleren van een claim en het resultaat publiceren, bijvoorbeeld in een speciale rubriek. Zij zien het primair als een grondige controle van feiten vóór publicatie en beschouwen dit als een essentieel onderdeel van hun journalistieke basiswerk. Het is hun taak om op deze manier de betrouwbaarheid van de informatie die zij brengen te kunnen garanderen.

²¹ Eigen interview, dpa (afgenomen door Beeld & Geluid)

²² Eigen interview, De Volkskrant (afgenomen door Beeld & Geluid)

²³ Eigen interview, Algemeen Dagblad (afgenomen door Beeld & Geluid)

²⁴ <https://www.bnr.nl/podcast/factgurus>

²⁵ Eigen interview, BNR (afgenomen door Beeld & Geluid)

“(...) Wat wij de hele dag doen is natuurlijk factchecken. (...) Wij zijn de hele dag bezig met uitzoeken: wat is er gebeurd en wat kunnen we jou vertellen over wat er is gebeurd? Ja, dat lijkt mij factchecken in zijn meest pure vorm.”

(NOS)²⁶

Redacties zetten diverse methoden in om de betrouwbaarheid van informatie te waarborgen. Dit omvat onder meer:

Telefonisch raadplegen van bronnen: direct contact leggen om informatie te verifiëren of aan te vullen.

Hoor en wederhoor toepassen: altijd beide zijden van een verhaal belichten voor een evenwichtig beeld.

Raadplegen van rapporten en statistieken: officiële documenten en cijfers analyseren om informatie op juistheid te kunnen beoordelen.

Fysiek onderzoek ter plaatse: zelf de locatie bezoeken om feiten te controleren en de situatie in te schatten;

Digitale verificatie zoals Open Source Intelligence (OSINT).

3.3. Informatie-uitwisseling tussen redacties

Daarnaast spelen datajournalistiek en onderzoeksjournalistiek een belangrijke rol in het verificatieproces. Veel nieuwsorganisaties, zoals het ANP, Trouw, De Volkskrant en RTL Nieuws, hebben hiervoor aparte redacties. Deze gespecialiseerde teams onderhouden veel onderling contact. Dit zorgt voor een efficiënte uitwisseling, zoektocht naar, en verificatie van informatie, wat essentieel is voor het creëren van een betrouwbaar nieuwsverhaal.

“Op het moment dat de economieredactie een stuk maakt, halen ze vaak gewoon cijfers op bij de data-redactie. Als ze bepaalde onderzoeken nodig hebben, dan sluiten ze het kort met de wetenschapsredactie. Dus er is wel heel veel communicatie tussen de verschillende redacties.”

(De Volkskrant)²⁷

Voor mediaorganisaties die veel met beeld werken, zoals de NOS en RTL Nieuws, is beeldverificatie van groot belang. Vooral bij breaking news, zoals een overstroming of terroristische aanslag, komen er snel veel beelden binnen op de redacties. Het is dan cruciaal om de echtheid van deze beelden te controleren en te verifiëren of de bijbehorende data en locaties kloppen, voordat deze gepubliceerd of uitgezonden worden. Het snel én grondig controleren van beeld vraagt om specifieke vaardigheden. Redacties ervaren het als een uitdaging om honderd procent geverifieerd beeld te kunnen uitzenden en tegelijkertijd snel te zijn.

“We zijn RTL nieuws, we gaan niet drie weken later voor het eerst met beeld komen. We willen gewoon dingen laten zien.”

(RTL Nieuws)²⁸

Voor de controle en verificatie van beeldmateriaal wordt Open Source Intelligence (OSINT) ingezet. Met behulp van openbare bronnen kan zo bijvoorbeeld de correcte locatie van een gefilmde gebeurtenis worden vastgesteld. Daarnaast zijn er gespecialiseerde tools beschikbaar die kunnen detecteren of een beeld authentiek dan wel gemanipuleerd is. Zowel RTL Nieuws als de NOS beschikken over redacteuren die hierin gespecialiseerd zijn. Ook redacties van landelijke dagbladen en factcheckingplatforms maken gebruik van OSINT.

3.4. Gespecialiseerde verificatie

Het onderzoekscollectief Bellingcat heeft zich gespecialiseerd in OSINT-onderzoek en streeft ernaar om altijd op de hoogte te blijven van de nieuwste technologische ontwikkelingen op dit vlak. Bellingcat typeert haar werk echter eerder als onderzoeksjournalistiek dan als factchecking.

“Het is natuurlijk een beetje gekibbel over termen. Als we echt een label moeten geven aan onszelf, dan zijn we gewoon onderzoeksjournalisten.”

(Bellingcat)²⁹

Tot slot is het relevant te vermelden dat online nieuwsmedium NU.nl beschikt over een eigen factcheck-rubriek, genaamd NUcheckt. Daarnaast voert het Franse persbureau AFP ook factchecks uit in Nederland. Aangezien deze twee media-organisaties niet hebben deelgenomen aan de interviews, kunnen we helaas geen gedetailleerde informatie verstrekken over de specifieke aard en omvang van hun factcheck-activiteiten.

²⁶ Eigen interview, NOS (afgenomen door Beeld & Geluid)

²⁷ Eigen interview, De Volkskrant (afgenomen door Beeld & Geluid)
²⁸ Eigen interview, RTL Nieuws (afgenomen door Beeld & Geluid)

²⁹ Eigen interview, Bellingcat (afgenomen door Beeld & Geluid)

4: Financierings- modellen, behoeften en (beoogde) investerings

Inzicht in de interpretatie en methoden van factchecking en verificatie binnen de journalistiek kan helpen om de financiering ervan beter te begrijpen. Dit geeft een beter beeld van de behoeften voor toekomstige financiering of investeringen.

Het Nederlandse medialandschap kenmerkt zich door diverse financieringswijzen voor nieuwsorganisaties. Binnen dit onderzoek zijn de NOS en Pointer voorbeelden van publieke omroepen, die gefinancierd worden met en afhankelijk zijn van overheidsgeld. Deze publieke financiering brengt striktere regels met zich mee dan voor commerciële partijen. Publieke omroepen moeten bijvoorbeeld onafhankelijk zijn van commerciële en politieke invloeden. Daarnaast mag het ontvangen overheidsgeld uitsluitend worden besteed aan de publieke mediaopdracht, waarover zij jaarlijks verantwoording afleggen aan het Commissariaat voor de Media.

4.1. Diversiteit in financieringsmodellen

Commerciële mediaorganisaties zoals RTL Nieuws en BNR Nieuwsradio genereren hun inkomsten voornamelijk uit reclame en andere commerciële activiteiten. Landelijke dagbladen hanteren een hybride model, waarbij zij naast advertentie-inkomsten ook omzet halen uit de verkoop van abonnementen. Persbureaus zoals ANP en dpa hanteren een afwijkend B2B-verdienmodel. Hierbij betalen nieuws- en mediaorganisaties abonnementsgeld om toegang te krijgen tot de nieuwsdienst.

Onderzoekscollectief Bellingcat ontvangt financiering voornamelijk via donaties en giften. Daarnaast verzorgen ze regelmatig betaalde OSINT-trainingen, al mogen deze bij wet niet meer dan een derde van hun totale inkomsten uitmaken, omdat Bellingcat een stichting is. Het factcheckingplatform Nieuwscheckers is ook volledig afhankelijk van externe financiering, vaak in de vorm van giften of subsidies. Een voorbeeld hiervan is hun deelname aan BENEDMO, een Nederlands-Vlaams consortium dat desinformatie bestrijdt en dat gefinancierd

wordt door de Europese Commissie en door het ministerie van OCW. Eerder werkte Nieuwscheckers tijdelijk samen met Meta en voerde een kortlopend, eenmalig project uit met TikTok. Nieuwscheckers werden voor deze werkzaamheden door Meta en TikTok betaald. De samenwerking met Meta werd echter om principiële redenen beëindigd, wat verderop in dit onderzoek nader wordt toegelicht.

Uit de gevoerde interviews blijkt dat de meerderheid van de mediaorganisaties doorgaans beperkt gebruikmaakt van subsidies. Dit heeft direct te maken met de specifieke opzet van hun huidige verdienmodellen die dan wel in de financiële behoeften voorzien, dan wel hun beperkingen hebben, omdat het bijvoorbeeld als een belemmering wordt gezien van de journalistieke onafhankelijkheid. Subsidies die wel worden aangenomen of aangevraagd, worden voornamelijk ingezet voor kortlopende initiatieven, zoals bijvoorbeeld het aanstellen van tijdelijke trainees voor onderzoeksjournalistiek.

4.2. Specialistische Kennis en Samenwerking

Meer nog dan extra algemene financiering, ligt de prioriteit bij de meeste redacties bij het vergroten van specialistische kennis. Denk hierbij aan verificatietechnieken zoals OSINT en data-analyse, met als doel om data snel en correct te kunnen doorgronden en interpreteren.

Uit de interviews zijn drie manieren naar voren gekomen waarop redacties momenteel, of in de toekomst, willen investeren in deze kennisverbreding:

1. **Het vergroten van de kennis bij bestaande redacteuren door middel van trainingen;**
2. **Het aannemen van meer specialisten;**
3. **Het aangaan van samenwerkingen met factcheckers**

Een goed voorbeeld is dagblad Trouw, dat aangeeft dat het via een intern trainingsplatform bij hun uitgever DPG media trainingen en cursussen kan aanvragen via de zogeheten 'DPG campus'.

"Ik denk dat je iedereen moet trainen en ik denk dat het handig is om wat voorlopers te hebben op de redactie. Die hebben we ook wel degelijk aangenomen in de afgelopen tijd"
(Trouw)³⁰

Trouw voerde daarnaast een intensieve samenwerking met Bellingcat uit voor de reconstructie van de Maccabi Tel Aviv-rellen in Amsterdam. Deze samenwerking resulteerde niet alleen in een uitgebreide publicatie in de krant, maar gaf Trouw ook waardevol inzicht in de kennis die op de eigen redactie ontbrak op het gebied van specialistische verificatie.

De Telegraaf biedt tevens OSINT-trainingen aan de redactie en heeft recentelijk de onderzoeksredactie versterkt.

"Dat gaat redelijk goed. Maar dat kan nog wel beter en daar zou ik wel meer willen in investeren. Er moet onder andere een datajournalist bij, want data wordt belangrijk in de journalistiek en je kan er hele mooie verhalen mee maken."
(De Telegraaf)³¹

4.3. Uitdagingen en Kansen in de Praktijk

De NOS en RTL Nieuws beschikken momenteel over een aantal OSINT-specialisten. Desondanks ervaren zij uitdagingen bij het snel controleren van grote hoeveelheden binnenkomend beeldmateriaal tijdens breaking news evenementen. Er is dan ook bij beide redacties een duidelijke wens om het team van OSINT-specialisten te vergroten. De voorkeur gaat hierbij uit naar het opleiden van reeds aanwezige redactieleden.

"Als ik op één ding in mag zetten wat betreft factchecking, is dat beeldverificatie op niveau. Ik word geen Bellingcat, maar bereik een niveau dat ik daar 24-7 een heel gerust gevoel bij kan hebben."
(RTL Nieuws)³²

Zowel Bellingcat als dpa zien kansen in het aanbieden van meer trainingen. Bellingcat focust hierbij op het behouden en uitbreiden van hun expertise-positie, door actief de nieuwste technologische ontwikkelingen te volgen en eigen tools voor openbronnenonderzoek te ontwikkelen.

Persbureau dpa voert in Duitsland al commerciële factchecks uit voor hun mediaklanten. Dit model, waarbij een persbureau tegen betaling factchecks aanbiedt, is een verdienmodel dat in Nederland nog niet gangbaar is. Dpa ziet echter wel vergelijkbare mogelijkheden voor de Nederlandse markt.

"Natuurlijk zijn we niet de grote speler in de Nederlandse markt, maar we hebben Nederlandstalige collega's en we weten ook wat er in Nederland gebeurt. Dus we zouden het kunnen doen."
(dpa)³³

Als onafhankelijk factcheckingplatform hebben de Nieuwscheckers vooral behoefte aan duurzame en structurele financiering. Dit zou hen in staat stellen om op de lange termijn te investeren in socialmediaredacteuren, videomakers of gespecialiseerde tools om hun factchecks te verbeteren. Tijdelijke subsidies bieden de nodige stabiliteit niet, omdat ze het aannemen van personeel met een vast contract uitsluiten. Met langetermijncontracten kunnen redacteuren beter worden opgeleid. Dit zorgt niet alleen voor een hogere kwaliteit van de factchecks, maar verhoogt ook de zichtbaarheid, waardoor de impact vergroot wordt.

³⁰ Eigen interview, Trouw (afgenomen door Beeld & Geluid)
³¹ Eigen interview, De Telegraaf (afgenomen door Beeld & Geluid)

³² Eigen interview, RTL Nieuws (afgenomen door Beeld & Geluid)
³³ Eigen interview, dpa (afgenomen door Beeld & Geluid)

De geïnterviewden worstelen daarnaast met de afhankelijkheid van sociale mediaplatforms van grote techbedrijven. Ze willen de online zichtbaarheid van hun publicaties vergroten, omdat bereik en clicks cruciaal zijn voor het genereren van advertentie-inkomsten. Tegelijkertijd ontbreekt het aan inzicht in de werking van algoritmes. Dit maakt het voor factcheckers en nieuwsmedia moeilijk om hun publiek te bereiken en de gewenste impact te creëren. Dit onderwerp wordt nader toegelicht in het volgende hoofdstuk.



5: Het bereik en de impact van factchecks en betrouwbare informatie

De impact en het bereik van betrouwbare informatie zijn complexe concepten die vanuit verschillende perspectieven worden benaderd. Wetenschappelijk onderzoek toont aan dat factchecking een meetbaar effect kan hebben op de verspreiding van desinformatie en de publieke opinie, maar tegelijkertijd zijn er duidelijke nuances.³⁴ Factchecking kan effectief zijn in het corrigeren van misinformatie, maar dat varieert per doelgroep en context.³⁵ Bovendien is de effectiviteit van factchecks afhankelijk van hoe en waar ze worden gepresenteerd en verspreid.

Het Reuters Digital News Report van 2025 bevat een nieuwe onderzoeksvraag over de methoden die burgers gebruiken om de waarheid van verdachte informatie te verifiëren. De resultaten tonen aan dat het gebruik van factchecks in Nederland opvallend laag is in vergelijking met andere West-Europese landen (slechts 15% van de Nederlanders gebruikt factchecks als bron om informatie te controleren). Een positieve kanttekening is echter dat dit percentage significant hoger ligt onder de jongere demografie (<35 jaar), namelijk 22%.³⁶

5.1. Relatief hoog vertrouwen in de journalistiek

Echter, in Nederland zien we, volgens onderzoek van Motivation (2024)³⁷, dat het vertrouwen in de journalistiek over het algemeen hoog is, vooral in de publieke omroep. Hoewel het meest recente Digital News Report 2025 van het Commissariaat voor de Media³⁸ een lichte daling in dit vertrouwen signaleert, blijft het percentage nog relatief hoog. Dit biedt een gunstige basis voor de effectiviteit van factchecks en betrouwbare informatie in het algemeen, mits ze dus de juiste doelgroepen weten te vinden.

³⁴ BENEDMO. (2022, december) Making fact-checks work: Evidence-based recommendations for practitioners. Opgehaald van <https://benedmo.eu/2022/12/07/1376/>

³⁵ Walter, N., Cohen, J., Holbert, R. L., & Morag, Y. (2019). Fact-Checking: A Meta-Analysis of What Works and for Whom. Political Communication, 37(3), 350–375. <https://doi.org/10.1080/10584609.2019.1668894>

³⁶ Newman, N., Fletcher, R., Robertson, C. T., Ross Arguedas, A., & Kleis Nielsen, R. (2025). Reuters Institute Digital News Report 2025. Reuters Institute for the Study of Journalism. https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/2025-06/Digital_News_Report_2025.pdf

³⁷ Motivation. (z.d.). Journalistiek vertrouwen Nederlandse burgers 2024 blijft hoog in vergelijking met Amerikanen. Opgehaald van <https://www.motivation.nl/actualiteiten/nieuwsberichten/journalistiek-vertrouwen-nederlandse-burgers-2024-blijft-hoog-in-vergelijking-met-amerikanen>

³⁸ Commissariaat voor de Media. (z.d.). Digital News Report Nederland 2025: Daling van nieuwsgebruik zet journalistiek onder druk. Opgehaald van <https://www.cvdm.nl/nieuws/digital-news-report-nederland-2025-daling-van-nieuwsgebruik-zet-journalistiek-onder-druk/>

Redacties beschouwen het als hun kerntaak om betrouwbare informatie aan een zo groot mogelijk publiek te leveren. Dit is niet alleen een journalistiek ideaal, maar ook van vitaal belang voor hun financiële gezondheid. Een groter bereik leidt direct tot meer clicks en hogere advertentie-inkomsten, wat de continuïteit van hun werk waarborgt.

Uit gesprekken met diverse redacties blijkt dat zij in eerste instantie kijken naar het concrete bereik, bijvoorbeeld het aantal clicks of kijkcijfers. Landelijke kranten hebben ook goed inzicht in hun abonneecijfers, of deze stijgen, dalen of stabiel blijven, en hoe zij door hun lezers beoordeeld worden.

“We doen lezersonderzoek, en daarin is ook betrouwbaarheid opgenomen. Dat gaat over eerlijkheid, het gaat over een autoriteit zijn. (...)”

(De Telegraaf)³⁹

Online vinden lezers de websites van kranten vaak direct, of komen ze er via zoekmachines zoals Google of andere kanalen terecht, zoals De Volkskrant hier illustreert:

“De meeste mensen komen binnen via de site, via Google. Dat zijn toch wel echt de grote snelwegen waarlangs mensen binnenkomen. En via Facebook en Twitter en noem het allemaal op, komen best wel weinig mensen. Het is niet te verwaarlozen, maar wel gewoon een klein aantal. Veel kleiner dan de voordeur, zo moet ik zeggen.”

(De Volkskrant)⁴⁰

5.2. Ongemak over afhankelijkheid techbedrijven

Mediabedrijven ervaren echter ook ongemak en zorgen over hun afhankelijkheid van grote platforms voor de distributie van nieuws en informatie. Deze afhankelijkheid beperkt niet alleen hun inzicht in het precieze bereik, maar brengt ook financiële risico's met zich mee. Zo kunnen redacties bijvoorbeeld kiezen

om te investeren in social media-redacteuren, maar kunnen zij niet zien of die investering zich terugbetaalt in een groter bereik. Bovendien bestaat de zorg dat deze afhankelijkheid ertoe leidt dat grote techbedrijven op een gegeven moment geld gaan vragen voor advertentie-inkomsten die via hun platform worden gegenereerd.

Zo streeft BNR Nieuwsradio ernaar om zoveel mogelijk luisteraars direct naar hun eigen app te leiden, waar ze live radio kunnen beluisteren, podcasts kunnen streamen en nieuws kunnen lezen. De dominantie en populariteit van de grote techplatforms maken het echter een uitdaging om dit doel te bereiken.

“Onze podcast distributie doen wij zelf via onze app, maar dat is super klein, want de consument is nu eenmaal gewend om dat te doen via Spotify. Ik luister zelf ook weleens op Spotify, dat zeg ik heel eerlijk. Maar het is levensgevaarlijk voor ons, want onze lifeline met onze consument is dus, voor wat betreft audio, heel erg afhankelijk van Spotify en de grillen van Spotify.”

(BNR)⁴¹

RTL Nieuws omschrijft als commerciële zender een zelfde soort ervaring:

“Op RTL4 heb ik bijna 100% grip op kijkcijfers. Het is een kavel tussen de miljoen en de anderhalf miljoen en je weet ongeveer wie je bereikt. In de app is het al lastiger, want Google, want Facebook, want Whatsapp. En dan hebben we de werelden van TikTok en in iets mindere mate Insta Stories waarvan je echt denkt: nou we gooien het de wereld in, maar wie het ziet? Dat is aan Mark Zuckerberg en de Chinese overheid. Dat is natuurlijk hartstikke spannend.”

(RTL Nieuws)⁴²

5.3. Gebrek aan inzicht in algoritmes

Uit de interviews blijkt dat de afhankelijkheid van grote techplatforms voor de distributie van hun content een aanzienlijke uitdaging is. Het grootste probleem is het gebrek aan inzicht in de werking van de algoritmes. Dit leidt tot een zekere mate van willekeur in de zichtbaarheid van hun producties.

Hierdoor kunnen redacties minder goed inschatten welke onderwerpen en verhalen resoneren bij het publiek, wat het lastiger maakt om strategisch in te spelen op de interesses van hun lezers of kijkers. Dit beperkt niet alleen de controle op het bereik, maar maakt het ook moeilijker om content te optimaliseren die aansluit bij de behoeften van hun publiek.

Voor partijen die samenwerken (dpa) of samengewerkt hebben (Nieuwscheckers) met grote techbedrijven zoals Meta, is het essentieel dat ze hun werk volledig vrij en zonder beperkingen kunnen uitvoeren. Zowel Nieuwscheckers als dpa erkennen dat de samenwerking met Meta en TikTok de zichtbaarheid van hun factchecks vergroot, omdat deze direct onder misleidende berichten worden geplaatst. Volgens dpa zien zij hun factchecks zelfs wel eens terug in de community notes, waarin andere gebruikers wijzen op een factcheck van dpa.

“Onze naam is daaraan gekoppeld. Dat zie je misschien niet op het eerste gezicht als je op een factcheck stuit op Facebook of Instagram. Je ziet dat je een bepaalde reputatie opbouwt met de tijd. We doen dit nu 5 jaar in Nederland, in België en Luxemburg en 6 jaar in Duitsland. Je ziet dat mensen veel naar dpa verwijzen. Of je ziet het in de zogenoemde community notes op X waar ze eigenlijk niets van factchecks willen weten. Maar in de community notes zijn factchecks van dpa een van de meest gebruikte bronnen om iets te beweren of om aan te tonen dat het niet juist is.”

(dpa)⁴³

³⁹ Eigen interview, De Telegraaf (afgenomen door Beeld & Geluid)
⁴⁰ Eigen interview, De Volkskrant (afgenomen door Beeld & Geluid)

⁴¹ Eigen interview, BNR (afgenomen door Beeld & Geluid)
⁴² Eigen interview, RTL Nieuws (afgenomen door Beeld & Geluid)

⁴³ Eigen interview, dpa (afgenomen door Beeld & Geluid)

Nieuwscheckers ervaarde ook een hoog bereik van hun fact-checks, met name tijdens hun tijdelijke project met TikTok. Echter, de beperkingen die Meta oplegde aan de samenwerking wogen voor Nieuwscheckers niet op tegen de voordelen zoals financiële stabiliteit en het vergrote bereik van de factchecks. Zo mochten uitspraken van politici niet gecontroleerd worden. Maar uiteindelijk zorgden juridische beperkingen ervoor dat Nieuwscheckers besloot de samenwerking niet voort te zetten.

“Bij Facebook had het vooral ook te maken met de juridische aansprakelijkheid. Dus op het moment dat, weet ik veel, iemand jou voor de rechter sleept omdat hij vindt dat je factcheck niet klopt, dan zegt Meta: ‘dat moet je zelf maar uitzoeken met je eigen juristen en dat moet je zelf maar betalen.’ Het risico is voor de universiteit natuurlijk veel te groot.”
(Nieuwscheckers)⁴⁴

Volgens dpa, dat aangeeft deze beperkingen niet te ervaren in hun samenwerking met Meta, is het cruciaal dat factchecks zichtbaar blijven op sociale mediakanalen. Zouden deze verdwijnen, dan zou dat het inzicht in de verspreiding van desinformatie aanzienlijk verslechteren.

Voor landelijke nieuwsorganisaties draait zichtbaarheid om een strategisch doel: zij willen dat hun betrouwbare informatie een prominente positie krijgt in de algoritmes van online platforms. Dit stelt hen aan de ene kant in staat om effectief tegenwicht te bieden aan desinformatie. Bovendien biedt inzicht in algoritmes ook toegang tot cruciale gebruikersdata, wat hen helpt hun publiek beter te begrijpen en te bedienen. Dit inzicht is essentieel voor het optimaliseren van inkomstenstromen, zoals via gerichte advertenties. De mogelijke stappen om dit te bereiken, volgen in de conclusie



⁴⁴ Eigen interview, Nieuwscheckers (afgenomen door Beeld & Geluid)

Conclusie en aanbevelingen

Als we factchecken strikt interpreteren als het controleren van claims, lijkt het Nederlandse landschap beperkt. Dit onderzoek pleit echter voor een bredere definitie. Wanneer het algemene doel, het aanbieden van accurate, betrouwbare informatie en het bestrijden van desinformatie, centraal staat, wordt duidelijk dat het landschap omvangrijker en diverser is dan op het eerste gezicht lijkt.

Mediaredacties leggen de nadruk op het vooraf grondig controleren van feiten en het verspreiden van betrouwbaar nieuws. Factcheckers daarentegen verifiëren informatie die al in omloop is, vaak via sociale mediakanalen en platforms, maar soms ook via traditionele media.

Hoewel zowel onafhankelijke factcheckers als journalisten zich inzetten voor betrouwbare informatie, vinden ze elkaar nog te weinig. Ze opereren vaak afzonderlijk, mede door de perceptie dat hun werk tot verschillende disciplines behoort. Er zijn wel samenwerkingen, maar deze blijven veelal beperkt tot incidentele projecten, zoals de factchecking-marathons rond verkiezingen of de NAVO-top in juni 2025, en de eerder genoemde samenwerking tussen Trouw en Bellingcat bij de reconstructie van de Maccabi-rellen. Deze incidentele samenwerkingen tonen echter aan dat er meer mogelijkheden zijn dan aanvankelijk gedacht.

Factcheckers kunnen journalisten structureel ondersteunen in hun onderzoek en bijdragen aan snellere, nauwkeurige berichtgeving. Tegelijkertijd kan publicatie in grote nieuwsmedia de impact en zichtbaarheid van factchecks aanzienlijk vergroten. Bovendien wordt er veel onderzoek gedaan naar de effectiviteit van factchecking, onderzoek dat ook waardevol kan zijn voor journalisten. Daarnaast wisselen factcheckers onderling regelmatig slimme tools en technieken uit, terwijl veel journalisten hier geen toegang toe hebben of de kennis missen. Deze kloof toont aan dat er nog veel winst te behalen is in de samenwerking tussen beide groepen.

Voor zowel landelijke nieuwsorganisaties als factcheckers is het vergroten van de zichtbaarheid van hun publicaties essentieel. De aanwezigheid op diverse sociale mediakanalen garandeert echter niet dat factchecks of vergelijkbare nieuwsverhalen door algoritmes worden opgepikt en dus gezien worden. Door de willekeur van deze algoritmes kunnen journalisten en factcheckers moeilijk inschatten welke thema's goed aanslaan bij het publiek, hebben ze weinig grip op de zichtbaarheid van hun berichten op sociale mediakanalen en zien ze daarom niet altijd goed waar een investering waard is, of waar er mogelijkheden zijn om inkomsten te genereren.

Op basis van deze bevindingen doen wij daarom de volgende aanbevelingen:

1. Stimuleer een structurele samenwerking tussen individuele factcheckers, factchecking platforms, en redacties van landelijke nieuwsmedia door middel van duurzame financiering

Door een duurzame samenwerking op te bouwen, kunnen factcheckers en nieuwsredacties hun expertise effectiever delen. Dit vergroot bovendien de kans dat de aanname verdwijnt dat hun werk niet op elkaar aansluit. Om deze samenwerking te versterken, is duurzame financiering essentieel. Nu zien we vaak dat samenwerking beperkt is, mede door onvoldoende budgetten en het ontbreken van structurele investeringen in langdurige samenwerking met factcheckers of verificatiespecialisten door veel redacties. Een stabielere financiële basis kan dit veranderen en een langetermijnsamenwerking mogelijk maken. Daarom adviseren we een verkenning naar een neutraal financieringsmodel, bijvoorbeeld in de vorm van een nationaal fonds, dat voor alle mediapartijen toegankelijk is. Binnen dit model kunnen zowel beleidsmakers, het bedrijfsleven als ngo's een (gezamenlijke) financiële rol spelen.

2. Investeer in kennisvergroting van verificatietechnieken op redacties van traditionele media

Dit sluit nauw aan op punt 1. Duurzame financiering kan ertoe leiden dat redacties meer financiële middelen en een betere infrastructuur tot hun beschikking hebben om in deze kennisvergroting te investeren. Dit kan leiden tot de volgende mogelijkheden tot een meer diep verankerde kennisuitwisseling:

Regelmatige workshops en trainingen: factcheckers kunnen gespecialiseerde trainingen aanbieden over de nieuwste verificatietools en -methoden, specifiek afgestemd op de behoeften van verschillende redacties. Dit kan variëren van basiskennis over beeldverificatie tot geavanceerde technieken voor het opsporen van desinformatie. Hoewel organisaties zoals Bellingcat en BENEDMO deze trainingen al verzorgen, is er ruimte om de mogelijkheden uit te breiden en ook expertise van andere factcheckers in te zetten, bijvoorbeeld vanuit de academische wereld.

Detachement en uitwisseling: overweeg om factcheckers tijdelijk te detacheren bij nieuwsredacties, of omgekeerd. Zo kunnen redacteuren de praktijkervaring van factcheckers opdoen, terwijl factcheckers een beter begrip krijgen van de dagelijkse dynamiek van een nieuwsredactie.

Mentorschapsprogramma's: Koppel ervaren factcheckers aan junior redacteuren die zich willen specialiseren in verificatie. Dit biedt een laagdrempelige manier voor kennisoverdracht en persoonlijke ontwikkeling. Dit kan ook interessant zijn voor universiteiten, die in toenemend aantal masterprogramma's voor professionals met praktijkervaring aanbieden.

3. Maak gebruik van wet- en regelgeving, zowel bestaande als toekomstige, om toegang tot platform data af te dwingen, om het bereik en de zichtbaarheid van zowel factchecks als betrouwbare informatie te vergroten

Bestaande en toekomstige wet- en regelgeving kan ingezet worden om toegang te krijgen tot platform data en daarmee de zichtbaarheid van factchecks en betrouwbare informatie te vergroten. Dit sluit naadloos aan bij de bevindingen van het Digital News Report 2025 van het Commissariaat voor de Media⁴⁵, dat oproept tot regulering van grote techbedrijven en meer transparantie in algoritmes. Meer transparantie in algoritmes kan in de eerste plaats inzicht geven in de prominentie van nieuwsberichten en factchecks op de tijdlijnen van sociale mediaplatforms. Een verdere regulering van deze platforms kan de zichtbaarheid van betrouwbare informatie op sociale media aanzienlijk verbeteren. Hierbij is het ook van belang om ervoor te zorgen dat wat er in de Europese Code of Practice on Disinformation, dat onderdeel is van the Digital Services Act (DSA)⁴⁶ wordt gevraagd, ook daadwerkelijk geïmplementeerd wordt.

4. Initieer een omgeving waarin nagedacht kan worden over mogelijkheden om de afhankelijkheid van big tech platforms te verminderen

Om de afhankelijkheid van grote techplatforms te verminderen, is het belangrijk dat beleidsmakers, de journalistiek en de technologiesector de krachten bundelen en gezamenlijk oplossingen verkennen. Deze samenwerking biedt volop kansen voor innovatie, waarbij de journalistiek waardevolle praktijkervaring kan inbrengen voor het bedenken van alternatieven, gesteund door de mogelijkheden van nieuwe technologie. Het SIDN Fonds levert al waardevolle bijdragen aan deze aanpak en vormt een inspirerend voorbeeld. Via initiatieven zoals hun calls 'Grip op desinformatie' ondersteunen zij projecten die de journalistiek en beleidsmakers helpen met technologische oplossingen.⁴⁷ De overheid speelt een sleutelrol in het vaststellen van de wettelijke en financiële kaders, terwijl het bedrijfsleven kan bijdragen aan het opzetten van een gezamenlijke denktank, het organiseren van een hackathon of het stimuleren van technologische pilots.

Het in kaart brengen van de factchecking-activiteiten in het Nederlandse medialandschap toont aan dat de focus op betrouwbare informatie en de aanpak van desinformatie effectiever is dan ze op het eerste gezicht lijkt, mits we factchecken breder definiëren. De sleutel tot een robuuster informatienetwerk ligt in structurele samenwerking tussen journalisten en factcheckers, ondersteund door duurzame financiering en kennisuitwisseling. Bovendien is het cruciaal dat beleidsmakers en de journalistiek de krachten bundelen om de zichtbaarheid van betrouwbare informatie te vergroten en de afhankelijkheid van algoritmes van sociale mediaplatforms te verminderen via regelgeving en gezamenlijke innovatie, om zo desinformatie effectiever te bestrijden.

⁴⁵ <https://www.cvdcm.nl/nieuws/digital-news-report-nederland-2025-daling-van-nieuwsgebruik-zet-journalistiek-onder-druk/>

⁴⁶ <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/code-conduct-disinformation>

⁴⁷ <https://www.sidnfonds.nl/internet-en-maatschappij/grip-op-desinformatie>

Literatuurlijst

(geraadpleegde en geciteerde literatuur)

Amazeen, M. A. (2019).

Practitioner perceptions: Critical junctures and the global emergence and challenges of fact-checking.
International Communication Gazette, 81(6–8), 541–561.
<https://doi.org/10.1177/1748048518817674>

American Press Institute. (z.d.).

New research on political fact-checking: Growing and influential, but partisanship is a factor.
Opgehaald van <https://americanpressinstitute.org/new-research-on-political-fact-checking-growing-and-influential-but-partisanship-is-a-factor/>

ANP. (z.d.).

Over ons ANP.
Opgehaald van <https://www.anp.nl/over-ons-anp>

BBC News. (z.d.).

Reality Check.
Opgehaald van https://www.bbc.com/news/reality_check

Bellingcat. (2021, november 9).

First steps to getting started in open source research.
Opgehaald van <https://www.bellingcat.com/resources/2021/11/09/first-steps-to-getting-started-in-open-source-research/>

Bellingcat. (z.d.).

Who we are.
Opgehaald van <https://www.bellingcat.com/about/who-we-are/>

BENEDMO. (2022, december).

D16: Recommendations on effectiveness of fact-checkers.
Opgehaald van https://benedmo.eu/wp-content/uploads/2022/12/D16_-_Recommendations-on-effectiveness-of-fact-checkers_website-version-1-1.pdf

BENEDMO. (2022, december)

Making fact-checks work: Evidence-based recommendations for practitioners.
Opgehaald van <https://benedmo.eu/2022/12/07/1376/>

BENEDMO. (2023, juni 16).

BENEDMO Rapport.
Opgehaald van <https://benedmo.eu/2023/06/16/benedmo-rapport/>

BENEDMO. (2023, december).

Whitepaper: Fact-checking in crisis times.
Opgehaald van https://benedmo.eu/wp-content/uploads/2023/12/Whitepaper_factchecking-crisis-times-PREV1_spread.pdf

Commissariaat voor de Media. (2024).

Mediamonitor 2024.

Commissariaat voor de Media. (z.d.).

Digital News Report Nederland 2025: Daling van nieuwsgebruik zet journalistiek onder druk.
Opgehaald van <https://www.cvdm.nl/nieuws/digital-news-report-nederland-2025-daling-van-nieuwsgebruik-zet-journalistiek-onder-druk/>

Commissariaat voor de Media. (z.d.).

Landelijke omroep.
Opgehaald van <https://www.cvdm.nl/voor-medi makers/publieke-omroepen/landelijke-omroep/>

Datajournalism.com. (z.d.).

What is data journalism.
Opgehaald van <https://datajournalism.com/read/handbook/one/introduction/what-is-data-journalism>

Datajournalism.com. (z.d.).

Why is data journalism important.
Opgehaald van <https://datajournalism.com/read/handbook/one/introduction/why-is-data-journalism-important>

Datajournalism.com. (z.d.).

Verification and Fact-checking.
Opgehaald van <https://datajournalism.com/read/handbook/verification-1/additional-materials/verification-and-fact-checking>

Digital Strategy European Commission. (z.d.).

Code of conduct on disinformation.
Opgehaald van <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/code-conduct-disinformation>

dpa-factchecking.com. (z.d.).

About Netherlands.
Opgehaald van <https://dpa-factchecking.com/about/netherlands/>

factchecknederland.afp.com. (z.d.).

About us.

Opgehaald van <https://factchecknederland.afp.com/>

Graves, L., & Mantzarlis, A. (2020).

Amid Political Spin and Online Misinformation, Fact Checking Adapts.

The Political Quarterly, 91(3), 585–591.

<https://doi.org/10.1111/1467-923X.12896>

Harjani, T., Roozenbeek, J., Biddlestone, M., van der Linden, S., Stuart, A., Iwahara, M., Piri, B., Xu, R., Goldberg, B., & Graham, M. (2022).

A Practical Guide to Prebunking Misinformation.

Kvetanová, Z., Predmerská, A. K., & Švecová, M. (2020).

Debunking as a method of uncovering disinformation and fake news.

In Fake News Is Bad News-Hoaxes, Half-truths and the Nature of Today's Journalism.

IntechOpen.

McGuire, W. J. (1961).

Resistance to Persuasion Conferred by Active and Passive Prior Refutation of the Same and Alternative Counterarguments.

The Journal of Abnormal and Social Psychology, 63(2), 326–332.

<https://doi.org/10.1037/h0048344>

Motivaction. (z.d.).

Journalistiek vertrouwen Nederlandse burgers 2024 blijft hoog in vergelijking met Amerikanen.

Opgehaald van <https://www.motivaction.nl/actualiteiten/nieuwsberichten/journalistiek-vertrouwen-nederlandse-burgers-2024-blijft-hoog-in-vergelijking-met-amerikanen>

NATO StratCom COE. (2021, februari 2).

Fact-checking and debunking.

Opgehaald van https://stratcomcoe.org/cuploads/pfiles/nato_stratcom_coe_fact-checking_and_debunking_02-02-2021-1.pdf

Newman, N., Fletcher, R., Robertson, C. T., Ross Arguedas, A., & Kleis Nielsen, R. (2025).

Reuters Institute Digital News Report 2025.

Reuters Institute for the Study of Journalism.

https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/2025-06/Digital_News-Report_2025.pdf

Nieuwscheckers.nl. (z.d.).

Over ons. Opgehaald van

<https://nieuwscheckers.nl/over-ons/>

Nieuwe Journalistiek. (2017, februari 1).

Strijd om het feit: De opkomst van factcheckers binnen en buiten de journalistiek.

Opgehaald van <https://nieuwejournalistiek.nl/factchecken/2017/02/01/strijd-om-het-feit-de-opkomst-van-factcheckers-binnen-en-buiten-de-journalistiek/>

NPO Radio 1. (z.d.).

Onderzoek: Nederlanders hebben meest vertrouwen in journalistiek van Publieke Omroep.

Opgehaald van <https://www.nporadio1.nl/nieuws/onderzoek/bac853d9-e693-4753-b172-f7dfc8d00298/onderzoek-nederlanders-hebben-meest-vertrouwen-in-journalistiek-van-publieke-omroep>

Phillips, A. (2010).

TRANSPARENCY AND THE NEW ETHICS OF JOURNALISM. *Journalism Practice*, 4, 373 - 382.

Pointer KRO-NCRV. (z.d.).

Factcheck Marathon.

Opgehaald van <https://pointer.kro-ncrv.nl/factchecks/factcheck-marathon?filter=all>

Pointer KRO-NCRV. (z.d.).

Pointer KRO-NCRV start internationale factcheck-marathon rond NAVO-top.

Opgehaald van <https://pointer.kro-ncrv.nl/pointer-kro-ncrv-start-internationale-factcheck-marathon-rond-navo-top>

Porter, E, Wood, & Thomas J., (2021).

The global effectiveness of fact-checking: Evidence from simultaneous experiments in Argentina, Nigeria, South Africa, and the United Kingdom.

PNAS, 118(37)

Shapiro, I., Brin, C., Spoel, P., & Marshall, L. (2016).

Images of Essence: Journalists' Discourse on the Professional "Discipline of Verification".

Canadian Journal of Communication, 41(1), 37–48.

SIDN Fonds. (z.d.).

Grip op desinformatie.

Opgehaald van <https://www.sidnfonds.nl/internet-en-maatschappij/grip-op-desinformatie>

SVDJ. (z.d.).

Wat doet de mediaconcentratie met het nieuwsaanbod?

Opgehaald van <https://www.svdj.nl/nieuws/wat-doet-de-mediaconcentratie-met-het-nieuwsaanbod/>

SVDJ. (z.d.).

Wat zijn de basics van het factchecken?

Opgehaald van <https://www.svdj.nl/nieuws/wat-zijn-de-basics-van-het-factchecken/>

The New York Times. (2023, september 29).

Fact-checkers, misinformation.

Opgehaald van <https://www.nytimes.com/2023/09/29/business/media/fact-checkers-misinformation.html>

Volkscrant. (z.d.).

Factchecks zijn goed tegengif tegen desinformatie, blijkt uit internationaal onderzoek.

Opgehaald van <https://www.volkscrant.nl/nieuws-achtergrond/factchecks-zijn-goed-tegengif-teen-desinformatie-blijkt-uit-internationaal-onderzoek~b-1488f524/?referrer=https://www.google.com/>

VPRO Tegenlicht. (2022).

Waarom elke journalist een klein beetje OSINT moet kunnen.

Opgehaald van <https://www.vpro.nl/programmas/tegenlicht/lees/artikelen/2022/waarom-elke-journalist-een-klein-beetje-osint-moet-kunnen.html>

VVOJ. (z.d.).

Wat is onderzoeksjournalistiek?

Opgehaald van <https://www.vvoj.org/over-vvoj/over-de-vereniging/wat-is-onderzoeksjournalistiek/>

Walter, N., Cohen, J., Holbert, R. L., & Morag, Y. (2019).

Fact-Checking: A Meta-Analysis of What Works and for Whom. Political Communication, 37(3), 350–375.

<https://doi.org/10.1080/10584609.2019.1668894>

Wardle, C., & Moy, W. (2017).

Is that actually true? Combining fact-checking and verification for #GE17.

<https://firstdraftnews.org/articles/fullfact-ge17/>

Weikmann, T., & Lecheler, S. (2023).

Cutting through the Hype: Understanding the Implications of Deepfakes for the Fact-Checking Actor-Network. Digital Journalism, 1–18.

<https://doi.org/10.1080/21670811.2023.2194665>

(Onbekende bron). (z.d.).

<https://www-tandfonline-com.ezproxy.leidenuniv.nl/doi/pdf/10.1080/10463283.2021.1876983?needAccess=true>

(Onbekende bron). (z.d.).

<https://bpspsychub-onlinelibrary-wiley-com.ezproxy.leidenuniv.nl/doi/epdf/10.1111/bjop.12551>